

Микола Ілліч Кабачинський,

доктор історичних наук, професор, науковий співробітник науково-дослідного відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

**РОЗВИТОК МЕТОДИКИ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВОЇ
ТА ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОФІЦЕРІВ-КІНОЛОГІВ ПРИКОРДОННИХ ВІЙСЬК
У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ
ВПРОДОВЖ 1945–1991 РОКІВ**

У статті проведено аналіз розвитку методики загальновійськової та військово-спеціальної підготовки офіцерів-кінологів Прикордонних військ у вищих військових навчальних закладах Радянського Союзу впродовж 1945–1991 років.

Ключові слова: офіцер-кінолог, Прикордонні війська, вищий військовий навчальний заклад, методика загальновійськової та військово-спеціальної підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У статті розглядаються проблеми досить далекого від сучасності історичного періоду. Однак, якщо зважати на те, що в підготовці кінологів основною є стабільність, яка забезпечується передусім спадковістю, то питання розвитку методики загальновійськової та військово-спеціальної підготовки офіцерів-кінологів Прикордонних військ (далі – ПВ) у навчальних закладах Радянського Союзу в повоєнний період для сучасних кінологів становить не лише пізнавальне і наукове, але й практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Через специфіку служби і завдань, що виконуються, історія підготовки офіцерів-кінологів прикордонної служби не часто потрапляла в поле зору сучасних дослідників.

Однак, вартими уваги є питання застосування та підготовки спеціалістів-кінологів і службових собак, які розглянули у своїх дисертаційних роботах О. Виноград [1], В. Руденко [2], монографіях та статтях М. Кабачинський [3; 4]. Однак, досі комплексного наукового дослідження питання розвитку методики загальновійськової і військово-спеціальної підготовки офіцерів-кінологів ПВ у військових навчальних закладах СРСР після Другої світової війни проведено не було.

Метою статті є здійснення аналізу розвитку методики загальновійськової й військово-спеціальної підготовки офіцерів-кінологів ПВ у навчальних закладах Радянського Союзу впродовж 1945–1991 років.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Пройдений у повоєнний час навчальними закладами ПВ шлях був складним, суперечливим, багатим на всякі перетворення, які, однак, не завжди були продуманими і такими, що приносили користь справі підготовки офіцерів-кінологів [5–7]. Не зважаючи на це, навчальні заклади в цілому готували якісний офіцерський корпус ПВ [8–11].

Навчальні заклади, що готували офіцерів-кінологів у досліджуваній період, пройшли три етапи: 1-й – (1945–1957 рр.), 2-й – (1958 – кінець 70-х рр.), 3-й – (1980–1991 рр.), кожному з яких були властиві свої особливості. Подібний розподіл підтверджують військово-політичні й організаційно-технічні аспекти (підлеглість вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ); рівень освіти; динаміка завдань, що були покладені на ВНЗ тощо).

1 етап (1945–1957 роки) характеризувався такими особливостями: прикордонні училища знаходилися в системі НКВС, МВС, були багатопрофільними та готували кінологів для органів і військ НКВС (МВС); училища були середніми навчальними закладами.

Під час 2 етапу (1958 – кінець 70-х рр.) відбулась передача училищ КДБ при Раді Міністрів СРСР, що наближало зміст навчання до практики охорони кордону, посилювало професійну спрямованість; училища стали ВНЗ за типом загальновійськових училищ Радянської Армії. Випускники одержували диплом

про вищу загальну освіту та цивільну спеціальність. Училища пройшли період становлення, тобто апробацію організаційно-штатної структури, тематичних планів, навчальних програм, змісту і методики навчання.

Під час 3 етапу (1980–1991 роки) закінчилось становлення прикордонних училищ як ВНЗ. Вони стали готувати офіцерів з вищою військово-спеціальною освітою. Було апробовано та впроваджено нові навчальні програми, дисципліни, кваліфікаційні характеристики на випускників тощо.

Проаналізуємо більш детально, як на кожному з цих етапів удосконалювалась методика загальновійськової і військово-спеціальної підготовки кінологів-прикордонників.

До моменту закінчення Великої Вітчизняної війни система навчальних закладів організаційно містила: дві офіцерські школи (Московська та Ташкентська), п'ять військових училищ, (Московське, Ленінградське військово-морське, Алма-Атинське, Саратовське, Харківське кавалерійське) і два Суворовських військових училища НКВС (Кутаїське та Ташкентське), які організаційно замикалися на Управління військово-навчальних закладів НКВС, сформоване в 1943 році (Постанова РНК СРСР № 946).

У 1945 році вживається низка організаційних заходів щодо відновлення, переформовування, передислокації училищ, упорядкування їхніх штатів. Так, наказом НКВС № 0202 від 18.07.1945 р. “Про організацію підготовки офіцерів служби собак в Алма-Атинському військовому училищі військ НКВС” відкривалося спеціальне відділення з терміном навчання 2 роки для підготовки фахівців-кінологів із числа військовослужбовців строкової і надстрокової служби, які мали освіту 7–8 класів та досвід роботи зі службовим собакою.

2.04.1946 р. видано наказ УВУЗ № 9 “Про перейменування ВНЗ військ у зв'язку з перетворенням НКВС СРСР в МВС СРСР” [12, арк. 1].

Директива УВУЗ МВС № 20/2-0358 від 6.05.1946 р. передбачала створення навчально-матеріальної бази в училищах, яка б містила навчальні містечка і навчальні застави для підвищення ефективності практичного навчання курсантів, у тому числі курсантів-кінологів [13, арк. 25].

Вищі навчальні заклади випускали офіцерів для всієї системи МВС СРСР, лише частково забезпечуючи ПВ. Офіцерів застав у кількості 100 % випуску готувало лише Алма-Атинське училище, яке й здійснювало підготовку фахівців – офіцерів служби собак (кінологів). У цьому училищі на 1 курс зараховувалось 60 осіб – по 30 курсантів-кінологів із числа військовослужбовців строкової та надстрокової служби ПВ і внутрішніх військ.

Велике значення для підвищення якості навчання курсантів-кінологів мав Наказ МВС № 00652 від 12.07.1949 р., яким вводився 6-ти годинний навчальний день при 3–4 годинах самопідготовки. Курсанти одержували обсяг знань до батальйону (прикордонної комендатури) включно. Для курсантів, які закінчили курс навчання в училищі, встановлювалися розряди:

перший – закінчив курс навчання на “відмінно”;

другий – закінчив курс навчання на “добре”;

третій – закінчив курс навчання “посередньо”.

Тим, хто закінчив училище по 1 розряду, надавали право вибору місця служби. Випускникам присвоювали військове звання “лейтенант”, а тим, хто не склав державні іспити – “старший сержант”.

“Розрядна система” сприяла значному підвищенню якості навчально-виховного процесу. А для професійного зміцнення кафедр та циклів училищ з ПВ відбиралися кращі офіцери.

У 1949 р. було створено МДБ СРСР, якому передавалися ПВ і всі їхні навчальні заклади “з метою покращення організації навчання курсантів, вдосконалення офіцерських кадрів для МДБ та наближення навчання до потреб і практичних завдань військ” (з наказу МДБ № 00425 від 8.08.1950 р.).

У ГУПВ було створено відділ ВНЗ, а загальне методичне керівництво та контроль за навчальним процесом у ВНЗ покладалися на 5 відділ Управління кадрів МДБ. У навчальні плани і програми було внесено зміни за професійною спрямованістю навчання.

Керівництво країни також прискіпливо контролювало якість навчання своїх військовиків. Так, Постанова РМ СРСР і ЦК КПРС від 30.08.1954 року

№ 1863 “Про покращення підготовки, розподілу і використання фахівців з вищою і середньою спеціальною освітою” наголосила на серйозних недоліках у підготовці офіцерських кадрів, у тому числі офіцерів – фахівців служби собак: незадовільному плануванні підготовки; відставанні організаційно-навчальної роботи від вимог військ; низькому рівні викладання дисциплін, відсутності зв’язку із службово-бойовою діяльністю, наявності умовностей та спрощенства; слабкому рівні методичної роботи і навчально-матеріальної бази [14. арк. 334].

Прикордонники зуміли швидко виправити ситуацію. Оцінюючи рівень навчання з основних предметів (служба та тактика ПВ; тактика; спецпідготовка по службовому собаківництву; фізична підготовка) за підсумками 1954 р. кращим військовим училищем визнано Алма-Атинське [15, арк. 270–275].

Отже, до кінця першого етапу в системі підготовки офіцерських кадрів – кінологів ПВ і внутрішніх військ встановлюється найоптимальніша структура Алма-Атинського училища, що надало можливість готувати офіцерський склад за основними фахами.

Характерними ознаками цього етапу були: централізоване управління училищами в системі УВУЗ МВС СРСР; активне вивчення та використання бойового досвіду військ; участь у спільних навчаннях з підрозділами Збройних сил, на які навчальними планами до 1956 р. відводилося 12–15 діб залежно від профілю училищ і службово-бойової діяльності ПВ.

Однак, на якості навчання позначалися: невисокий рівень професійної спрямованості навчання курсантів-кінологів у НКВС, МДБ, МВС; відсутність чіткої програми підготовки офіцерських кадрів – фахівців служби собак, унаслідок чого навчальний процес будувався за перехідними навчальними планами та програмами, що розроблялися самим училищем; слабкість навчально-матеріальної бази; недостатній загальноосвітній рівень підготовки курсантів.

Усе це вимагало кардинальних змін у системі підготовки офіцерських кадрів – кінологів для ПВ, які почали здійснюватися на другому етапі розвитку системи училищ – з 1957 року, коли було створено КДБ при РМ СРСР і

прийнято рішення Уряду про передачу ПВ з МВС СРСР в КДБ при РМ СРСР (Ін. КДБ/МВС № 0017/00161 від 2.04.1957 р.).

Науково-технічна революція у військовій справі об'єктивно вимагала вдосконалення рівня підготовки курсантів-кінологів, надання їм якісно нових знань. Офіцер із середньою спеціальною освітою вже не міг вирішувати комплекс завдань, що поставали перед військами, оснащеними новою технікою та зброєю. Тому у 6.06.1958 р. була прийнята Постанова РМ СРСР № 637-303 "Про перетворення військових (піхотних) училищ у вищі загальновійськові командні училища". У ВЗКУ встановлювався 4-х річний термін навчання, з яких перший рік відводився на отримання практичних навичок несення служби у військах, а подальші 3 роки – на теоретичну і практичну підготовку.

З 1 вересня 1959 року Алма-Атинське прикордонне військове училище перетворюється у Вище прикордонне командне училище КДБ за типом ВЗКУ Радянської армії. У довідці ГУПВ щодо перетворення училища у вище [16, арк. 16–27; 132–148] наголошувалося:

а) призначення училища – готувати загальновійськових командирів для ПВ із вищою загальною та середньою військовою освітою для заміщення посад заступника начальника прикордонної застави (командира взводу);

б) комплектування училища проводити цивільною молоддю віком 18–21 рік, яка виявила бажання вчитися у ВПКУ, має середню освіту, придатна за станом здоров'я і моральними якостями для навчання у ВНЗ, а також за рахунок солдатів, сержантів, суворовців, що відповідають вимогам прийому.

Кількість курсантів встановлювалася в Алма-Атинському училищі – 800 осіб, з щорічним випуском – 150 осіб, а також 145 слухачів-політпрацівників, ветфельдшерів та фахівців служби собак. Перехід в якісно нову систему вимагав реорганізації циклів у кафедри з введенням нових: математики; теоретичної механіки; фізики; хімії; організації зв'язку, електроніки й електрорадіотехніки; педагогіки та психології. На вивчення суспільних наук новим навчальним планом і програмою відводилося 540 годин,

загальнонаукову підготовку – 1537 годин, цикл прикордонних дисциплін – 1740 годин, загальновійськову підготовку – 2205 годин, резерв – 87 годин.

Передбачалася реорганізація навчального процесу. Замість періодів (початкового, зимового та літнього) вводилися семестри, за винятком 1-го курсу, де залишилися періоди навчання, що виявилось не зовсім вдалим: курсанти першого курсу були у відриві від основної бази, їх навчання було організовано за типом навчальних підрозділів військ без урахування загальноосвітньої підготовки, взаємостосунків із старшими курсами. Це різко знижувало ефективність навчально-виховної роботи і незабаром від цього відмовились.

Кінець 50-х – початок 60-х років характеризувалися значним скороченням Збройних Сил СРСР, що негативно позначилось і на ПВ, оскільки відповідно до Постанови ЦК КПРС та РМ СРСР № 50-19 від 19.01.1960 року і Постанови РМ СРСР № 26-8 від 8.01.1960 року з метою впорядкування підготовки та перепідготовки кадрів органів Держбезпеки Наказом КДБ № 0018 від 22.01.1960 року було заявлено “Про впорядкування підготовки і перепідготовки кадрів органів Державної безпеки та скорочення чисельності навчальних закладів КДБ при РМ СРСР”.

У результаті створена для того періоду повна система військової освіти була зруйнована. Училища, що залишилися, були не в змозі вирішити проблему підготовки офіцерських кадрів для ПВ, не зважаючи на те, що училище Калінінграда перетворилося на 1-й курс Алма-Атинського вищого прикордонного командного училища, а в інших було організовано шестимісячні курси молодших лейтенантів та екстернат (Нак. КДБ № 0247 від 23.06.1969 р.).

Для більш якісного керівництва процесом навчання курсантів передбачалося створення Ради ВПКУ КДБ, а для вдосконалення якості навчання – проведення конкурсів на заміщення вакантних посад викладацького складу (Ін. КДБ № 093 від 28.04.1962 р.). Основний наголос у навчанні було зроблено на практичну спрямованість, методичну і фізичну підготовку

курсантів (Ін. КДБ № 0090 від 21.04.1962 р.; № 155 від 29.12.1962 р.). З 1962 року було введено курсові та державні іспити з фізичної підготовки курсантів [17].

Міжнародна ситуація, що склалася на цей період, вимагала особливої уваги до проблеми охорони кордону, однак у цей час особливо яскраво виявилися негативні наслідки кадрової політики щодо різкого скорочення курсантів. Шестимісячні курси молодших лейтенантів та інші форми підготовки офіцерів ПВ не змогли вирішити проблему комплектування військ якісним офіцерським складом. У зв'язку з цим наказом КДБ № 00118 від 3.06.1964 року передбачалося поетапне збільшення кількості курсантів, у тому числі і курсантів-кінологів у Вищому прикордонному училищі до 300 осіб за три роки: 150 осіб – у 1964 р., по 75 осіб. у 1965 та 1966 роках.

У 1965 році Наказом КДБ № 0256 у штат вищого Алма-Атинського прикордонного командного училища вводиться на 1 курс ще 115 курсантів загальновійськового профілю [18, арк. 45]. Однак можливості училища щодо розміщення й якісного навчання курсантів було вичерпано і подальше збільшення їх кількості йшло вже на шкоду якості.

Почався пошук нових шляхів, який привів до вживання заходів організаційного характеру. До 1.07.1966 р. перший курс Алма-Атинського училища передислокувався з Багратіонівська до Алма-Ати. З Алма-Атинського училища в Московське вище передавалися 350 курсантів 1 і 2 курсів навчання. До 15.04.1966 р. перероблялися штати училищ, навчальні плани і програми навчання курсантів. Ці заходи сприяли підвищенню якості професійної підготовки, оскільки два Вищі училища готували офіцерські кадри безпосередньо для підрозділів кордону командного, політичного, оперативного профілів, служби собак та офіцерів контрольно-пропускних пунктів.

Для підготовки курсантів-кінологів було розроблено новий навчальний план і програма навчання, що передбачали певну послідовність навчання: на 1 курсі – вивчення суспільних наук, підготовка прикордонних нарядів та солдата, підготовка старшого прикордонних нарядів і командира відділення,

вивчення спеціальних дисциплін по кінології; на 2 курсі – вивчення суспільних наук, практика дресирування службових собак, підготовка заступника начальника ПЗ і командира взводу, військова практика [19, арк. 20–30].

Для координації та керівництва навчальним процесом, розробки нових планів і програм, керівництва науковою роботою у ВНЗ ПВ Наказом КДБ № 0031 від 7.04.1959 р. у ГУПВ було створено відділ ВНЗ та НДР, тим самим система ВНЗ ПВ набула більш струнких і завершених контурів.

З 1969 р. особлива увага надається морально-психологічній, спеціальній та фізичній підготовці курсантів і комплектуванню училищ, у першу чергу, за рахунок прикордонників, удосконаленню та будівництву нової навчально-матеріальної бази училищ (Нак. КДБ № 0050 від 14.06.1970 р.).

Заключним моментом 2-го етапу став перехід усіх профілів підготовки курсантів на базу вищої освіти (Нак. КГБ № 0321 від 16.06.1978 р.).

Отже, характерними ознаками 2 етапу стали: передача училищ ПВ у підпорядкування ГУПВ, що посилює професійну спрямованість навчання; перетворення прикордонних училищ у ВНЗ ПВ; активне впровадження в навчальний процес досягнень науки, техніки і військової практики; підготовка офіцерів-кінологів за чотирьохрічною програмою навчання. Однак, негативні наслідки для підготовки курсантів-кінологів мало зниження рівня методичної підготовки курсантів у зв'язку з ліквідацією окремих предметів з методики служби та бойової підготовки.

З 1980 р. почався третій етап у розвитку системи підготовки офіцерів-кінологів у прикордонних училищах, за своїм змістом – найактивніший. Ускладнення завдань оперативно-службової діяльності ПВ, їх подальша технізація, розширення кола завдань на рубежі 80-х років вимагали вдосконалення системи навчання, появи нових спеціальностей і спеціалізацій.

Для першого періоду цього етапу (1980–1985 рр.) характерними рисами були: перехід прикордонних училищ на підготовку фахівців з вищою військово-спеціальною освітою; створення нових кафедр службового собаківництва та лабораторій, розробка кваліфікаційних характеристик на випускників-кінологів.

Для організації навчального процесу цей період характеризується покращенням його нормативної бази, жорсткою централізацією, активізацією методичної роботи структурних підрозділів, заходами щодо обміну досвідом навчання і виховання, покращенням профвідбору.

У другому періоді (1986–1991 рр.) удосконалюється організація та ведення навчального процесу в училищах, продовжує посилюватися практична і світоглядна спрямованість, вводиться вивчення основ обчислювальної техніки, з'являються нові кваліфікаційні характеристики на випускників.

Аналізуючи етап в цілому, необхідно відзначити, що в 1980 р. наказом КДБ № 0735 було затверджено “Інструкцію з організації навчального процесу”, що ввібрала в себе досягнення як організаторської роботи, так і педагогічної думки. Це сприяло відношенню до процесу навчання з урахуванням нових вимог, що знайшли своє віддзеркалення в нових кваліфікаційних характеристиках випускників (Нак. КДБ № 0532 від 27.08.1980 р.).

Система навчання курсантів-кінологів становила із себе таке:

1 курс: вивчення обов'язків старшого прикордонних нарядів, командира відділення та дій прикордонних нарядів; вивчення суспільних, військових, військово-технічних і загальнонаукових дисциплін, ветеринарної підготовки;

2 курс: підготовка курсантів-кінологів до виконання обов'язків начальника (заступника) прикордонної застави, командира МСВ; вивчення суспільних, військових, військово-технічних і загальнонаукових дисциплін, теорії дресирування службових собак;

3 курс: удосконалення підготовки курсантів щодо виконання обов'язків начальника (заступника) прикордонної застави; вивчення організації охорони кордону та ППР на ділянці ПЗ в умовах загострення військово-політичної обстановки і у військовий час, при діях ПЗ з припинення збройних та інших провокацій на державному кордоні і відбиття озброєного вторгнення військових груп супротивника на радянську територію; вивчення спеціальних дисциплін; методична підготовка та проведення занять і ППР з особовим складом; отримання практики в організації навчання, проведення ідейно-

політичного, військового, етичного та правового виховання прикордонників на навчальних пунктах ПВ, практика дресирування службових собак, застосування їх в охороні державного кордону;

4 курс: ознайомлення курсантів з охороною кордону на ділянці прикордонного загону, комендатури, КПП; удосконалення підготовки курсантів до виконання обов'язків начальника застави (заступника НЗ); вивчення охорони кордону на ділянці прикордонної комендатури і дій ММГ щодо припинення провокацій на державному кордоні та відбиття озброєного вторгнення військових груп супротивника на радянську територію; вивчення суспільних, військових, військово-технічних і спеціальних дисциплін; отримання практики у виконанні обов'язків заступника начальника застави в процесі стажування; організація та керівництво службою собак у прикордонному загоні.

З 1981 року у Вищому командному училищі організується підготовка офіцерів з кваліфікацією “викладач початкового військового навчання”, що посилювало соціальну захищеність курсантів і значно підвищувало їх методичну майстерність, оскільки разом із стажуванням у військах навчальними планами передбачалася педагогічна практика в школах та середніх спеціальних навчальних закладах (Ін. КДБ № 0502 від 5.10.1981 р.).

Для випускників профілю служби собак училища вводилася додаткова спеціальність “офіцер служби собак”.

З оголошенням положень Закону СРСР “Про Державний кордон СРСР” було внесено відповідні зміни в тематичні плани училищ (Нак. КДБ № 0125 від 25.02.1983 р.). Водночас проводилася робота щодо стандартизації навчання в командних училищах, наслідком якої стало рішення про те, що всі курсанти навчаються за єдиною програмою, незалежно від їх службового призначення. Цим була поставлена крапка (не зовсім виправдана, як свідчить подальша практика охорони кордону) на багатопрофільності прикордонних училищ.

Алма-Атинське прикордонне училище почало готувати фахівців за двома профілями: командним і службового собаківництва. Відповідно до Розпорядження ГУПВ № 19/22/11605 від 12.07.1984 р. в училищі вводиться

вивчення основ обчислювальної техніки як необхідного елементу для підготовки сучасного фахівця.

Оцінюючи стан навчання в прикордонному училищі як такий, що відповідає вимогам служби та практичної роботи в ПВ, у Наказі КДБ № 0445 від 12.07.1985 року разом із тим наголошувалося і на низці суттєвих недоліків у навчанні, таких як: слабкість практичних навичок, недостатнє впровадження передового досвіду, повільне здійснення спеціалізації та профілізації навчання; недостатні знання у сфері аналітичної роботи і використуванні обчислювальної техніки; слабкість польової виучки.

Вимоги, що ставляться до випускників прикордонного училища, знайшли своє відображення в кваліфікаційних характеристиках на випускників-кінологів, затверджених Наказом КДБ № 0500 від 15.09.1987 р. Було розроблено перелік спеціальностей та кваліфікацій випускників Алма-Атинського прикордонного училища КДБ СРСР відповідно до рішення Колегії КДБ СРСР від 27.06.1988 року.

У травні 1990 р. було затверджено нове положення про ВНЗ КДБ, в якому знайшли відображення зміни, які відбулись у військах і системі підготовки офіцерських кадрів останніми роками (Нак. КДБ № 77ДСК від 24.05.1990 р.). У 1991 р. було затверджено нові профілі в підготовці офіцерських кадрів у прикордонному училищі (Ін. КДБ № 0131 від 27.02.1991 р.).

Висновки. Отже, можна зробити такі висновки:

розвиток методики загальновійськової та військово-спеціальної підготовки кінологів-прикордонників у навчальних закладах СРСР упродовж 1945–1991 років здійснювався в три етапи, кожний з яких мав свої особливості, позитивні і негативні сторони;

створення та постійне вдосконалення системи підготовки офіцерів-кінологів ПВ у досліджуваний період тісним чином пов'язано з використанням у навчальному процесі висновків і рекомендацій представників різних галузей наукового знання та, у першу чергу, досягнень загальної і військової педагогіки. Висновки і рекомендації вчених склали основу становлення теорії

та практики навчання курсантів-кінологів у нових умовах. У першу чергу, це стосувалось поглядів на питання: чому, як, скільки і з використанням яких форм та методів учити майбутніх офіцерів-кінологів. Позитивним моментом у навчанні був постійний пошук нових підходів по всіх параметрах процесу навчання, починаючи від упровадження нових засобів навчання і закінчуючи опрацюванням та впровадженням нових методик;

навчання в прикордонних ВНЗ базувалося на досягненнях практики військового будівництва й охорони державного кордону;

здійснювалось постійне вдосконалення навчально-матеріальної бази.

Аналіз тенденцій надає можливість виявити сильні і слабкі сторони організації процесу навчання, що дає підстави прогнозувати розвиток методики загальновійськової та військово-спеціальної підготовки кінологів Державної прикордонної служби України.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку стосуватимуться виховних аспектів змісту загальновійськових і військово-спеціальних дисциплін у військових ВНЗ України.

Список використаної літератури

1. Виноград, О. В. Педагогічні умови формування професійних якостей військовослужбовців-кінологів у процесі навчання : дис. ... кандидата пед. наук : 20.02.02 / Виноград Олександр Васильович. – Хмельницький, 2001. – 188 с.

2. Руденко, В. П. Теория и практика обучения курсантов-кинологов в военно-учебных заведениях (1995–1997 гг.) : дисс. ... кандидата пед. наук : 20.02.02 / Руденко Владимир Павлович. – Хмельницький, 1998. – 229 с.

3. Кабачинський, М. І. Історія охорони кордонів України : монографія / М. І. Кабачинський. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії ДПС України, 2005. – С. 175–214, 243–308.

4. Кабачинський, М. І. Кінологічна служба в Прикордонних військах України (1991–2003 роки) / М. І. Кабачинський // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне : Рівненський державний гуманітарний ун-т, 2005. – Вип. 6. – С. 56–64.

5. Классно-групповые занятия по социально-экономическим дисциплинам в Военном училище / под ред. М. В. Чекалина. – Л. : Изд. ВВПИ им. М. И. Калинина, 1949. – 134 с.

6. Алексеев, Н. Показ и рассказ в обучении / Н. Алексеев // Военный вестник : журнал / МО СССР. – 1952. – № 20. – С. 37–49.

7. Андреев, Г. П. Компьютеризация процесса обучения в вузе: проблемы, тенденции, перспективы (некоторые вопросы теории и методики применения ЭВМ в вузах) : учебное пособие / Г. П. Андреев. – М. : ВПА, 1990. – 48 с.

8. КПСС о Вооруженных Силах. Документы. 1917–1968 г.г. – М. : Воениздат, 1968. – 622 с.

9. Заболотный, Г. Неустанно повышать уровень подготовки офицерских кадров Пограничных войск в военных училищах / Г. Заболотный // Сборник статей Главного и Политического управлений пограничных войск КГБ. – 1971. – № 3. – С. 93–101.

10. Рябов, А. Состязательный метод обучения / А. Рябов, О. Артемьева // Военный вестник : журнал / МО СССР. – 1989. – № 4. – С. 61.

11. Гуманитарное образование военных кадров: Российские традиции и мировой опыт / Балаховский А. А., Гуляев В. Н., Ежов А. Ф. [и др.]. – М. : Глав. Упр. по работе с личным составом, 1992. – 55 с.

12. Державний архів Російської Федерації (ДАРФ). – Ф. 9422. – Оп. 1. – Спр. 221.

13. ДАРФ. – Ф. 9422. – Оп. 1. – Спр. 223.

14. Центральний архів Прикордонних військ (ЦАПВ). – Ф. 14. – Оп. 4. – Спр. 414.

15. ДАРФ. – Ф. 9422. – Оп. 1. – Спр. 1463.

16. ЦАПВ. – Ф. 14. – Оп. 7. – Спр. 353.

17. Ротмистров, П. Вопросы учебно-методической работы в вузах / П. Ротмистров // Военная мысль : журнал / МО СССР. – 1964. – № 9. – С. 3–11.

18. ЦАПВ. – Ф. 14. – Оп. 4. – Спр. 445.

19. ЦАПВ. – Ф. 1171. – Оп. 5. – Спр. 41.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2013.

Кабачинский Н. И. Развитие методики общевойсковой и военно-специальной подготовки офицеров-кинологов Пограничных войск в учебных заведениях Советского Союза в 1945–1991 годах

В статье проведен анализ развития методики общевойсковой и военно-специальной подготовки офицеров-кинологов Пограничных войск в высших военных учебных заведениях Советского Союза в 1945–1991 годах.

Ключевые слова: офицер-кинолог, Пограничные войска, высшее военное учебное заведение, методика общевойскового и учебно-воспитательного процесса.

Kabachynskiy M. I. Development of methods of general military and military special training of canine officers of the Border Guard Troops at educational establishments of the Soviet Union during 1945–1991

The article concerns the analysis of development of general military and military special training of canine officers of the Border Guard Troops at higher military educational establishments of the Soviet Union during 1945–1991.

Key words: canine officers, Border Guard Troops, higher military educational establishment, methods of general military and military special training.